

STANDARDY I MODELE ZARZĄDZANIA W MUZEACH EUROPEJSKICH SEMINARIUM W NEAPOLU

W dniach 9 – 10 października 2003 r., w salach Palazzo Reale w Neapolu, odbyło się seminarium poświęcone istotnym problemom i roli muzeów funkcjonujących w poszerzonej od 1 maja 2004 r. przestrzeni Unii Europejskiej. Organizatorem spotkania było włoskie Ministerstwo Kultury wspomagane przez władze regionu Campania i prowincji Neapol. Okazją do zorganizowania seminarium była prezydencja Włoch w Unii Europejskiej trwająca od 1 lipca do 31 grudnia 2003 roku. Włoskie przewodnictwo w Unii zaznaczyło się niezwykle bogatym kalendarium konferencji, seminariów i spotkań poświęconych sprawom kultury, edukacji i ochrony europejskiego dziedzictwa kulturalnego, w których uczestniczyli przedstawiciele krajów członkowskich Unii i krajów kandydujących. Organizatorzy tych konferencji podkreślali szczególną rolę i pozycję Włoch w ochronie dziedzictwa ze względu na historię kraju i wielką liczbę zabytków najwyższej klasy. Na seminarium muzealne w Neapolu zaproszono po dwóch przedstawicieli z każdego kraju członkowskiego Unii Europejskiej i z dziesięciu krajów kandydujących do Unii. Z polskiej strony wzięli w nim udział mgr Franciszek Cemka, Zastępca Dyrektora Departamentu Dziedzictwa Narodowego w Ministerstwie Kultury i mgr Zygmunt Nasalski, Dyrektor Muzeum Lubelskiego w Lublinie. Program seminarium przewidywał sesję plenarną, obrady w czterech tematycznych sekcjach roboczych oraz sesję plenarną końcową.

Sesja plenarna rozpoczęła się od wprowadzenia w problematykę seminarium dokonanej przez prof. Mario Serio, dyrektora generalnego Departamentu Dziedzictwa Historycznego, Artystycznego i Etnoantropologicznego w Ministerstwie Kultury. Mówca podkreślił kilkakrotnie wyjątkową i pierwszoplanową rolę muzeów w zachowaniu i udostępnianiu wielkiego dorobku kulturalnego historycznych i współczesnych mieszkańców Europy. Muzea są również ważnym miejscem kształtującym wzrastającą świadomość o wspólnych korzeniach cywilizacji europejskiej, przy całej jej różnorodności. W ostatnich latach znaczenie i prestiż muzeów ciągle wzrasta, w związku z tym większa też

powinna być odpowiedzialność za te instytucje. Współczesność postawiła przed muzeami nowe wyzwania wynikające z postępującej globalizacji i wielokulturowości oraz nowoczesnych form komunikacji społecznej. Aktualnym potrzebom nie jest w stanie sprostać pojedyncze muzeum czy też poszczególne państwo. Tylko współpraca całej wspólnoty europejskiej może przynieść pożądane rezultaty. Dlatego nasze działania należy skupić na projekcie budowy wspólnej europejskiej przestrzeni muzealnej, która w przyszłości ułatwi współpracę i rozwój muzeów zgodnie z oczekiwaniami społecznymi.

Pomimo ogólnej zbieżności celów i zadań muzeów europejskich, każdy kraj wypracował własne standardy zarządzania, finansowania i organizacji oraz kształcenia kadr muzealnych. Funkcjonują one w oparciu o różne akty prawne dotyczące muzeów w różnych krajach. Dlatego budując europejską przestrzeń muzealną należy uszanować istniejące modele i systemy w poszczególnych krajach. Różnorodność rozwiązań nie powinna być przeszkodą w wypracowaniu w przyszłości wspólnych zasad i przepisów ułatwiających współpracę muzeów w krajach Unii Europejskiej. Potrzeba opracowania takich europejskich standardów muzealnych zrodziła m.in. inicjatywę zorganizowania seminarium w Neapolu. Przyjęcie wspólnych wzorców umożliwi muzeom europejskim realizację misji najbliższej przyszłości, obejmującej powiększającą się sferę działań kulturalnych, społecznych i ekonomicznych. Prof. Mario Serio podkreślił, że muzea odgrywają ogromną rolę w kształtowaniu świadomości społeczeństwa i od tych instytucji zależy przyszłość kulturalna Europy. Padło nawet nawiązujące do Szekspira i zabarwione dramatyzmem oratorskim stwierdzenie, że *Europa albo będzie w przyszłości kulturalna, albo jej nie będzie*. Klucz do odpowiedzi na szekspirowskie pytanie *Być albo nie być?* znajduje się, zdaniem profesora, w europejskich muzeach.

Wstępna sesja plenarna była również okazją do zaprezentowania nowego, oficjalnego systemu standaryzacji muzeów we Włoszech obowiązującego od 2000 roku. Przedstawiony on został przez Caterinę

Bon, dyrektora Centralnego Instytutu Konserwatorskiego oraz Marię Vittorię Clarelli z Dyrekcji Generalnej Dziedzictwa Historycznego, Artystycznego i Demograficznego w Ministerstwie Kultury. Podkreślono konieczność przeprowadzenia standaryzacji według określonych kryteriów we wszystkich krajach europejskich, celem uzyskania klarownej identyfikacji instytucji muzealnej i potwierdzenia wysokich standardów obowiązujących w poszczególnych muzeach. Jest to jeden z kluczowych elementów powstania europejskiej przestrzeni muzealnej i warunków rozszerzenia współpracy muzeów w różnych dziedzinach.

Prezenterzy odnieśli się do różnych systemów akredytacji i standaryzacji muzeów funkcjonujących w Europie i w krajach pozaeuropejskich. Podstawą do rozważań, ocen i porównań było znakomite opracowanie *From Australia to Zanzibar. Museum Standards Schemes Overseas* autorstwa Timothy Mason i Jane Weeks, które powstało w 2002 r. jako efekt projektu badawczego Komisji do spraw Muzeów, Archiwów i Bibliotek w Wielkiej Brytanii. Z opracowania dowiedzieć się można m.in., że najstarszy system rejestracji i standaryzacji muzeów został wprowadzony w 1919 r. w Zanzibarze, natomiast tylko 21 krajów z Europy i spoza Europy (w tym Polska) wdrożyło oficjalny system standaryzacji muzeów według określonych kryteriów. Polska, na tle innych systemów narodowych, prezentuje się bardzo pozytywnie – procedura standaryzacji wdrożona została aktem parlamentu z 1996 r. definiującym – zdaniem autorów opracowania – bardzo precyzyjnie instytucję muzealną i wprowadzającym Państwowy Rejestr Muzeów. Zauważono również, że wpis do rejestru nie daje polskim muzeom znaczących przywilejów i uprawnień.

Przedstawiony w Neapolu włoski system standaryzacji muzeów mógłby z powodzeniem stać się oddzielnym tematem do niejednego opracowania. Przede wszystkim wyróżnia się on wśród innych krajów objętością dokumentów standaryzacyjnych i niespotykaną gdzie indziej szczegółowością oraz zakresem i sposobem weryfikacji wszystkich elementów i sektorów działalności muzeum. Opracowany tom norm i kryteriów standaryzacyjnych, sygnowany przez włoskie Ministerstwo Kultury, liczy 192 strony. Zawiera szczegółowe regulacje zgrupowane w ośmiu rozdziałach – od statusu prawnego muzeum poprzez sposób finansowania, organizację adekwatną do postawionych zadań, przygotowanie kadry, bezpieczeństwo zbiorów, zarządzanie zbiorami, promocję i informację aż po relacje z lokalnymi władzami i społecznością. Przykładowy rozdział „Zarządzanie zbiorami” zawiera podrozdział „Konserwacja i restauracja zbiorów” liczy 22

strony i jest skróconym podręcznikiem konserwatora z normami oświetlenia, temperatury i wilgotności oraz podstawową bibliografią. Dwadzieścia stron poświęcono wymogom kwalifikacyjnym i kształceniu kadry pracowników. Oceniając i porównując system standaryzacji muzeów we Włoszech można dojść do konkluzji, że ten rozbudowany dokument spełnia jednocześnie rolę kodeksu muzealnictwa zawierającego podstawowe informacje, przepisy i zasady stosowane w muzeach włoskich. W materiałach doręczonych uczestnikom seminarium znalazła się również najnowsza ustawa z 4 stycznia 2002 r. dotycząca muzeów francuskich, opublikowana w Dzienniku Urzędowym Republiki Francuskiej.

Wystąpienie prof. Stefano De Caro, przedstawiciela władz regionu Campanii, poświęcone było potrzebie wprowadzenia nowych rozwiązań w zarządzaniu muzeami i miejscami historycznymi. Znalazły się tam głównie postulaty zagwarantowania muzeom włoskim większej autonomii poprzez decentralizację systemu muzealnego oraz bliższe powiązanie go z administracją i społecznością lokalną.

Po sesji plenarnej rozpoczęły się obrady w czterech sekcjach roboczych (warsztatach) z następującymi tematami:

Sekcja 1 – Ekspozycja muzealna – historia i nowe rozwiązania. Prowadzący: Gabriele Finaldi, Wicedyrektor Muzeum Prado.

Sekcja 2 – Zintegrowany system ochrony, zarządzania i utrzymania miejsc (stanowisk) archeologicznych. Prowadzący: Augelo Bottini, Konserwator Zabytków Archeologicznych w Toskanii.

Sekcja 3 – Wypożyczania wystaw muzealnych – aspekt etyczny i ekonomiczny. Prowadzący: Francine Mariani Ducaray, Dyrektor Muzeów Francuskich.

Sekcja 4 – Profesjonalizm kadr muzealnych. Prowadzący: Daniele Lupo Jallà, Wicedyrektor Muzeum Miejskiego w Turynie.

Niedogodnością części warsztatowej seminarium było to, że dwuosobowe delegacje krajowe nie mogły uczestniczyć we wszystkich czterech sekcjach tematycznych. Z konieczności polska delegacja brała udział w warsztatach nr 3 i nr 4.

Sekcja 3 – Tezy wprowadzające do tematyki:

- wystawy czasowe w Europie i na świecie są podstawową formą prezentacji zbiorów muzealnych;
- wystawy muzealne powinny pełnić funkcje edukacyjną i społeczną niezależnie od tematyki kolekcji zebranych w muzeach Europy;
- wystawy czasowe służą sprawie wzajemnego poznania się krajów Unii Europejskiej i otwarcia się ich społeczeństw na sztukę i cywilizację całego świata;

– wystawy z kolekcji muzealnych są doskonałym sposobem poznania i akceptacji różnorodności kulturowej zjednoczonej Europy;

– wystawy czasowe, odpowiednio reklamowane, umacniają nawyk odwiedzania muzeów, a tym samym wystaw stałych;

– organizacja wystaw czasowych nie powinna być narzędziem konkurencji między muzeami lecz sposobem na wzajemne umacnianie ich roli i pozycji;

– organizacja wystaw czasowych i ich wymiana między krajami zjednoczonej Europy jest coraz trudniejsza w aspekcie organizacyjnym i finansowym, szczególnie po 11 września 2001 r. ze względu na znaczący wzrost kosztów ubezpieczeń.

Dlatego też sprawom wystaw czasowych i ułatwień w ich organizacji na terenie Unii Europejskiej należy poświęcić szczególną uwagę przy tworzeniu europejskiej przestrzeni muzealnej.

Po wypowiedziach uczestników warsztatu i dyskusji sformułowane zostały następujące wnioski, postulaty i zalecenia:

1. Niezależnie od statusu prawnego muzeów używających i przyjmujących wystawy czasowe, organizacja takich wystaw powinna opierać się na zasadach etyki i praktyki muzealnej przy możliwie minimalnych kosztach.

2. Postuluje się, by opracowany przez grupę ekspertów (organizatorów dużych wystaw) dokument z 1995 r. „Ogólne zasady wymiany zbiorów między muzeami”, z późniejszymi zmianami z lipca 2002 r., stosowany w praktyce przez liczne instytucje europejskie i światowe został uznany przez państwa i muzea na terenie Unii Europejskiej za wytyczne w ich działalności przy organizacji i wypożyczaniu wystaw. W szczególności chodzi tu o równość praw i obowiązków muzeów używających i przyjmujących wystawy oraz unikanie narzucania nierównych i niezasadzonych kosztów przy organizacji wystaw.

3. Wypożyczenie wystawy jest formą „darowizny”, gestem uczynionym w celu upowszechniania kultury, działaniem w interesie publicznym i na zasadzie wzajemności, które powinno być stosowane jak najszerszej przy zachowaniu oczywistych ograniczeń związanych z funkcją przechowywania zbiorów. Z tej racji wystawy czasowe nie powinny być przedsięwzięciem komercyjnym, zaś koszty wypożyczenia powinny ograniczyć się do niezbędnych opłat przy organizacji wystawy (koszty administracyjne, ubezpieczenie, transport itp.).

4. Przedmiotem wypożyczenia powinny być ekspozyty, których obecność na konkretnej wystawie jest rzeczywiście niezbędna ze względu na dużą wartość artystyczną lub naukową.

5. Przy konieczności konwojowania i specjalnej ochrony wystawy lub eksponatów należy upewnić się, czy ten warunek zostanie właściwie spełniony.

6. W kwestii ubezpieczenia wystaw sformułowano następujące wnioski i zalecenia:

– wartość ubezpieczenia powinna być ustalona na racjonalnym poziomie zbliżonym do ceny rynkowej eksponatów;

– w związku z tym, że w niektórych krajach Unii Europejskiej funkcjonują systemy gwarancji państwowych ułatwiające wypożyczanie wystaw, należy – zgodnie z apelem Komisji Europejskiej – przeprowadzić analizę porównawczą tych systemów, by w przyszłości dokonać ich wzajemnej harmonizacji i optymalizacji dla wspólnych celów. Kraje, które nie posiadają systemu gwarancji państwowych, powinny go wprowadzić w jak najszybszym czasie;

– należy dążyć do stworzenia w przyszłości systemu gwarancji publicznych Unii Europejskiej obejmujących wystawy muzealne. System taki mógłby powstać na bazie zharmonizowanych gwarancji poszczególnych krajów, przy stopniowym wprowadzaniu go w życie poczynając od okresu przejściowego, skierowanego na potrzeby nowych członków Unii. Dobrym przykładem takiego rozwiązania są gwarancje USA i Wielkiej Brytanii funkcjonujące od 20 lat oraz Hiszpanii i Francji, które nie odnotowały potrzeby pokrycia żadnych szkód. Wydaje się więc, że system gwarancji Unii Europejskiej mógłby bez większego ryzyka wspomóc organizację wystaw na terenie krajów członkowskich.

7. Wzorując się na niektórych krajach świata i Europy posiadających szczególne systemy ochrony prawnej dzieł sztuki wypożyczonych na wystawy organizowane na ich terytorium (mechanizm „nietykalności”), należałoby podobny system wprowadzić w krajach członkowskich Unii Europejskiej. Taka regulacja, będąca rodzajem czasowego „immunitetu dyplomatycznego”, ułatwi przepływ dzieł sztuki na wystawy, zabezpieczając organizatorów przed ewentualnymi roszczeniami osób trzecich.

8. Uczestnicy warsztatu postulują, by wystawy czasowe o dużej wartości naukowej, historycznej i artystycznej, przyczyniające się do wzajemnego poznania narodów Unii Europejskiej i promujące wartości europejskie mogły w większym stopniu korzystać z budżetu Unii Europejskiej.

9. Formą wymiany zbiorów muzealnych między muzeami Unii Europejskiej powinny w większym stopniu stać się wypożyczenia (depozyty) długoterminowe, na warunkach prawodawstwa poszczególnych krajów w tym zakresie, jeżeli nie zachodzi obawa roszczeń osób trzecich do wypożyczonych obiektów.

Sekcja 4 – Wprowadzenie do tematyki

Współczesne muzeum będące spadkobiercą procesu specjalizacji dyscyplinarnej i ewolucji historycznej jest instytucją, w której – podobnie jak w uniwersytetach – reprezentowane są różnorodne, czasem bardzo odległe od siebie dziedziny wiedzy i nauki. Rosnące potrzeby publiczności muzealnej, rozwój badań naukowych i działań edukacyjnych stawiają coraz wyższe wymagania pracownikom muzeów, przy wzrastającej tendencji do specjalizacji na poszczególnych funkcjach i stanowiskach pracy. Wiedza i kompetencja niezbędne są na wszystkich poziomach i polach funkcjonowania muzeum – od dyrekcji poprzez opiekę nad zbiorami, konserwację, kontakty z publicznością, po usługi dla zwiedzających. Potrzeba specjalizacji koegzystuje w muzeach z koniecznością posiadania umiejętności interdyscyplinarnych. Chodzi o zapewnienie właściwej pracy zespołowej lub wykonanie zadania złożonego z różnych dziedzin wiedzy i praktyki muzealnej. Źródłem profesjonalizmu kadry muzealnej i wysokiego poziomu kompetencji jest również doświadczenie, pozwala ono z biegiem czasu powierzać pracownikowi coraz bardziej złożone i odpowiedzialne zadania.

Po wprowadzeniu uczestnicy warsztatów przedstawili krajowe sposoby i systemy kształcenia kadr muzealnych na różnych poziomach i stanowiskach pracy. Ten bardzo kształcący przegląd dał możliwość uświadomienia sobie skali różnorodności sposobów kształcenia i doskonalenia pracowników muzeów. W niektórych krajach mamy do czynienia z rozbudowanym i sformalizowanym systemem studiów muzealnych na poziomie uniwersyteckim, kursów i szkół specjalistycznych oraz szkoleń prowadzonych przez różne organizacje i stowarzyszenia.

W innych krajach podstawą kształcenia przyszłych kadr muzealnych są studia uniwersyteckie z określonej dyscypliny, uzupełniane wiedzą i doświadczeniem nabytym w trakcie pracy w muzeum. Różnice w sposobach i metodach kształcenia profesjonalistów muzealnych są na tyle znaczne, że gdyby nawet pojawił się projekt całkowitego ujednoczenia systemu w ramach Unii Europejskiej, nie miałby szans na zrealizowanie. Nie oznacza to jednak rezygnacji z wypracowania wspólnych standardów kwalifikacyjnych kadry muzealnej, co w następstwie umożliwiłoby wzajemne uznawanie kwalifikacji w krajach członkowskich Unii. Przy-

jęcie takiego rozwiązania miałyby kapitalne znaczenie dla rozwoju rosnącej mobilności profesjonalistów muzealnych na obszarze Unii.

Mając na uwadze wprowadzenie standardów kwalifikacyjnych, przy zróżnicowanej nomenklaturze stanowisk muzealnych w różnych krajach, uczestnicy zaproponowali podział profesjonalistów muzealnych na następujące grupy:

1. Kadra zarządzająca
2. Specjaliści w zakresie opieki nad kolekcjami (kustosze)
3. Konserwatorzy (restauratorzy)
4. Specjaliści w zakresie edukacji i pedagogiki muzealnej
5. Pracownicy techniczni
6. Pracownicy ochrony
7. Pracownicy obsługi zwiedzających

Przyjęto zasadę, że pracownik działalności podstawowej muzeum powinien legitymować się wykształceniem wyższym (drugiego stopnia) uzupełnionym wiedzą zawodową nabytą na dodatkowych studiach, kursach lub w innych specjalistycznych ośrodkach kształcących kadry muzealne. Proces harmonizacji standardów dotyczących personelu muzeów powinien przebiegać z poszanowaniem tradycji, doświadczeń i unormowań w tym zakresie w poszczególnych krajach Unii Europejskiej.

Delegacja polska wystąpiła z wnioskiem, by w ramach projektowanej muzealnej przestrzeni europejskiej powołać w przyszłości stałą strukturę, której celem byłaby harmonizacja narodowych systemów kształcenia kadry muzealnej, wzajemna informacja, jak również inicjowanie wspólnych przedsięwzięć w zakresie doskonalenia zawodowego. Propozycja ta została przyjęta i znalazła się w dokumentach końcowych seminarium.

Spotkanie w Neapolu było również dobrą okazją do zapoznania się z muzealnictwem innych krajów – członków Unii Europejskiej i kandydatów. Godne podziwu są m.in. działania małych państw – Portugalii oraz Litwy, Łotwy i Estonii. Trzy ostatnie w imponującym tempie nadrabiają niezawinione zaległości w budowie narodowych systemów muzealnych, nadając tym działaniom wysoką rangę i zapewniając im opiekę państwa.

Zygmunt Nasalski

Standards and Models of Management in European Museums The Naples Seminar

A seminar on the essential problems of the role played by museums functioning in the European Union, expanded as of 1 May 2004, was held on 9-10 October 2003 in Palazzo Reale, Naples. The meeting was organised by the Italian Ministry of Culture together with the authorities of the region of Campania and the province of Naples.

The occasion for conducting the seminar was Italian presidency in the European Union (1 July to 31 December 2003). Invitations were issued to two representatives of each Union member country and ten candidate countries. The seminar programme foresaw a plenary session, debates conducted in four thematic sections and an end plenary session.

The speakers stressed the exceptional and foremost part of museums in the preservation of, and access to the great cultural heritage of historical and contemporary Europe, as well as the fact that museums fulfil an extremely important function by moulding an awareness of the joint roots of European civilisation regardless of its diversity. Naturally, each country had devised its own standards of training museum staff and museum management, financing and organisation. Hence, building European museum space must entail respect for the existing

models and systems applied in particular countries. The variety of solutions should not hamper a future preparation of joint principles and regulations facilitating the cooperation of museums in the European Union.

The plenary session was followed by debates held in four working sections dealing with the following topics: 1 – Museum exposition – history and new solutions; 2 – Integrated systems of the protection, management and presentation of archaeological sites; 3 – Loaning museum exhibitions – the ethical and economic aspect; 4 – The professionalism of museum staff.

The Naples meeting was an excellent occasion for becoming acquainted with museum studies in other countries – Union member states and candidates. The efforts made by so-called small countries – Portugal, Lithuania, Latvia and Estonia, appear to be particularly admirable. The latter three are catching up at an impressive rate with the construction of national museum systems; this activity is being granted high rank and assured state protection.

Zygmunt Nasalski

Z PRAC MIĘDZYNARODOWEGO KOMITETU MUZEÓW LITERACKICH ICLM – ICOM

XXIV Konferencja ICLM w Paryżu, w Muzeum–Domu Balzaka, 13 listopada 2002

Dwudniowa konferencja, która zgromadziła ok. 20 członków ICLM, rozpoczęła się od wypowiedzi Manusa Brinkmana, Sekretarza Generalnego ICOM, który powitał zgromadzonych. Podziękował za zaproszenie, a następnie przedstawił rozmaite wyzwania, jakie stoją dziś przed ICOM-em, którego organizacja jest nieco przestarzała, jak to podkreślano w Barcelonie. Należałoby zatem przeprowadzić wiele reform, a głównym wykonawcą tej reorganizacji powinny być komitety międzynarodowe. Chciałyby one mieć większą swobodę działania i funkcjonowania, a także możliwość, jak każdy żywy organizm, zniknięcia po wypełnieniu swej misji. Podstawę działalności ICOM-u stanowi kodeks etyki zawodowej środowiska muzealnego. Konieczne wydaje się jednak wprowadzenie pewnych uproszczeń, co już zapoczątkowano. Postępowanie to należy zakończyć przed zgromadzeniem w roku 2004 w Korei. M. Brinkman wspominał o konferencji ICOM-CC, która sugerowała powrót do mniej technicznych rozważań. Tak, czy inaczej, najważniejsze sprawy – na wszystkich poziomach – posuwają się do przodu dzięki pracy w różnych grupach roboczych.

Podjmując temat nowych kierunków rozwoju ICOM-u, M. Brinkman mówił obszernie o dziedzictwie niematerialnym, takim jak muzyka, taniec, sposoby życia..., które również należy chronić. Powinny się tym zająć także muzea. Dziedzictwo niematerialne będzie głównym tematem Konferencji Generalnej ICOM w Seulu. Trzeba też wziąć pod uwagę przemiany spowodowane rozwojem sieci internetowej. Chodzi oczywiście o to, by znaleźć w niej miejsce dla muzeów, i byłoby wskazane zarejestrować się w Panmuseum. Jedno z nowych pytań dotyczy przyjęcia muzeów wirtualnych, które będą chciały mieć swoje miejsce w ICOM-ie. ICOM kontynuuje swą działalność z nowymi grupami międzynarodowymi, takimi jak Błękitna Tarcza, ICROM itp. Błękitna Tarcza powołała już komitety narodowe i międzynarodowe.

M. Brinkman wspominał również o problemie muzeów w Afganistanie. Część zbiorów zdołano ukryć, ale instytucje te cierpią na brak środków finansowych i nikt nie zrobił niczego oprócz pięknych deklaracji.

ICOM też nic nie zrobił, ponieważ nie można tam pojechać.

Marianne Wirenfeldt zapytała Sekretarza Generalnego, jak reagują członkowie lub komitety międzynarodowe na propozycję płacenia dodatkowych składek. Usłyszała odpowiedź, że sytuacja finansowa ICOM-u jest stabilna; instytucja ta nie jest bogata, ale funkcjonuje prawidłowo. Istnieje jednak wiele problemów związanych z ubóstwem niektórych komitetów narodowych i międzynarodowych. Niemiecki komitet narodowy pobiera większe składki, część ich wpłaca, a resztę zatrzymuje dla siebie, co mu pozwala opłacić sekretariat. Pozostałe komitety narodowe nie pobierają nic albo niewielkie sumy, w związku z czym są biedne. Jeżeli chodzi o komitety międzynarodowe, to nadzwyczajne składki nie są obowiązkowe. ICOM-CC jest znaczącą grupą i chcąc funkcjonować, musi pobierać pieniądze od członków niegłosujących.

Heloisa Zell poinformowała, że niektóre komitety międzynarodowe już pobierają od członków niegłosujących niewielkie składki, dzięki którym mogą oni korzystać z tych samych przywilejów (zwłaszcza w dziedzinie dokumentacji) co członkowie głosujący. Czynią tak jednak tylko nieliczne komitety międzynarodowe.

Jeden z kolegów zapytał, ilu członków francuskich liczy ICOM. Jest ich dziś ponad trzydziestu, z czego połowa może głosować. We Francji istnieje jednak federacja domów pisarzy i dziedzictwa literackiego (Federation des maisons d'écrivains et de patrimoine littéraire) licząca około 175 członków, z których prawie połowa pracuje w domach pisarzy, reszta zaś – w kolekcjach prywatnych, archiwach lub bibliotekach. Postanowiono spotkać się z tą federacją, która zaprosiła członków ICLM do Bourges.

Inny członek zapytał, w jaki sposób przyciągnąć więcej członków do ICOM-u. Manus Brinkman uważa, że potrzebni są przede wszystkim członkowie będący instytucjami. ICOM wciąż się rozszerza na Zachodzie, ale pozostaje wiele białych plam w Azji, Ameryce Łacińskiej i Afryce. Heloisa Zell przypominała, że ICOM daje swoim członkom kartę ICOM-u, sieć komitetów międzynarodowych wysyła co kwartał Wiado-

mości ICOM-u i czuwa nad publikacją serii fachowych zeszytów. Najważniejszą sprawą pozostaje organizacja międzynarodowych konferencji; następna ma odbyć się w Seulu w 2004 roku.

Prezydent ICLM Erling Dahl wygłosił następnie krótki referat o globalizacji (temat listu ICOM-u). Podkreślił fakt, że obecnie dotyczy ona nie tyle kultury, co raczej gospodarki, w której granicach się mieści. Na przykład prawie w ogóle nie obejmuje południowej części Sahary; ewentualne zahamowania w gospodarce dają się odczuć nawet w Japonii i Ameryce Północnej: globalizacja stała się więc trudna. Dlaczego tak trudno jest wprowadzić globalizację w życie i dlaczego nie obejmuje ona wszystkich krajów? Być może jest to częściowo spowodowane tym, że kraje bogate są niezdolne do wzięcia pod uwagę problemów krajów biednych. Można wskazać palcem rządy, ale istnieją też inne przyczyny, gdyż zarówno gospodarka, jak i kultura zależą w znacznej mierze od czynników geograficznych. Demografia, dostęp do morza, występowanie malarii, etc. odgrywają pewną rolę. Okazuje się, że kraje bogate są coraz bogatsze, a biedne pogrążają się w nędzy. W dzisiejszych czasach sytuację komplikują wojny, między innymi domowe oraz terroryzm. Należy być świadomym tych problemów, dotyczących również muzeów. Jeśli chodzi o muzea literackie, powinny one częściej komunikować się między sobą, przede wszystkim poprzez wymianę wystaw, pomimo wzrostu kosztów. Kontakty między muzeami literackimi są dla nas kluczem do lepszego porozumienia narodów, na tym polega rola ICLM.

Sekretarz ICLM Yves Gangeux, dyrektor Domu Balzaka i gospodarz Zgromadzenia poinformował, że ostatni numer „Wiadomości ICLM” („ICLM News Letter”) został rozesłany pocztą – po raz ostatni. Następne będą przesyłane pocztą elektroniczną, która jest tańsza. Tylko członkowie nie dysponujący adresem elektronicznym będą nadal tymczasowo dostawać wydanie na papierze.

W dyskusji zaproponowano utworzenie warsztatów. Chodzi o powoływanie grup roboczych, które opracowałyby różne projekty w przerwach między zgromadzeniami dorocznymi ICLM, korzystając zwłaszcza z możliwości, jakich dostarcza poczta elektroniczna.

Każdy kto miał jakiś pomysł został poproszony o przedstawienie go, zaś członkowie powinni rozważyć między sobą tematy, nad którymi mogliby pracować. Byłoby rzeczą pożądaną, aby podczas następnych zgromadzeń ICLM każda grupa robocza mogła przedstawić syntezę pracy wykonanej w ciągu minionego roku. Zarząd zaproponował trzy tematy:

– Internet i copyright (często dotyczy to muzeów literackich i muzeów kompozytorów);

– Finansowanie: jak znaleźć pieniądze (problem ten dotyczy wszystkich muzeów, a nie tylko członków ICLM!);

– Nowa organizacja muzeów.

W roku 2004 Konferencja Generalna ICOM odbędzie się w Seulu, a Konferencja Doroczna w Wiedniu, w Muzeum Freuda, Muzeum Musila lub w Bibliotece Narodowej, musiałyby się odbyć w roku 2005, gdyż statut nie pozwala, by w tym samym roku mogły mieć miejsce dwie oficjalne konferencje.

Uczestnicy Konferencji zwiedzili Dom Muzeum Victora Hugo na placu des Vosges w Paryżu i wysłuchali referatu dyrektorki Muzeum p. Danielle Molinari o działalności tej placówki oraz obejrzeli wystawy w Musée de la vie Romantique w Paryżu przy ul. Chaptal, gdzie eksponowane są zbiory po Georges Sand i innych pisarzach doby Romantyzmu. Następnego dnia konferencji obejrzano Muzeum – Dom Chateaubrianda w podparyskim La Valée aux Loupus (Châtenay – Malabry), gdzie odbyło się zebranie Zarządu ICLM, po południu zaś część uczestników wyjechała do Bourges.

W dniach 15 – 17 listopada 2002 uczestniczyli w sympozjum federacji domów pisarzy i dziedzictwa literackiego (Federation des maisons d' écrivains et de patrimoines littéraire). Na otwarciu Konferencji przybyło wielu przedstawicieli polityki i osobowości ze świata kultury. Gości powitał Prezydent ICOM Jacques Perot mówiąc o muzeach jako miejscach odpowiedzialnych za ochronę dóbr kultury. Jean-François Goussard, przewodniczący Fédération des maisons d' écrivain et des patrimones littéraires stwierdził, że muzea literackie są miejscami, które przekazują społeczeństwu podstawowe wartości etyczne i stają w ich obronie.

Etnolog Daniel Fabre natomiast umieścił kulturę w szerokim socjologicznym i antropologicznym kontekście wierzeń i wartości. W swej mowie przypomniał, że muzea literackie, hołubiące literatury narodowe, biorą jednocześnie udział w globalizacji kultury i transformacjach społecznych. Jego przemówienie sprowokowało wiele pytań: jakie mają być literackie miejsca dbające o tradycyjne wartości, ukryte w tekstach literackich? W jaki sposób te teksty powinny się komunikować z tekstami z innych dziedzin? Jak sprawić, by wzrosła rola muzeów literackich w kształtowaniu programów edukacyjnych, na platformie dialogu międzynarodowego, w przestrzeni wspólnej pamięci i tożsamości.

Stwierdzono, że XXV Konferencja ICLM była znaczącym wydarzeniem międzynarodowym. Symposium w Bourges było forum do dyskusji na temat kształtowania i kreowania równego partnerstwa w pracy wszystkich członków. Wskazano, że jeśli prace prowadzone będą *kolektywnie, ekonomicznie i kreatywnie* – jak wyraził się Terry McCormick – pojawi się możliwość stworzenia efektywnie pracującej sieci literackich miejsc Europy, wpływających na kształtowanie i rozwój życia społecznego, propagowanie wiedzy i dostępność do niej w całej Europie.

Prezydent ICLM – Erling Dahl przypomniał, że myśl przewodnią tej konferencji brzmiała: Literackie i kulturalne miejsca Europy. Podstawowymi wyzwaniem stojącymi przed ICOM i ICLM jest wyszukiwanie takich miejsc w realiach nowego tysiąclecia. Rozwój polityczny, ekonomiczny i techniczny oraz przemiany społeczne są środowiskiem także dla takich organizacji jak ICLM. Należy poszukiwać nowych kierunków, nowych dróg współpracy, z tendencją do zwalczania formalnych ograniczeń pomiędzy ICOM i ICLM oraz innych organizacji.

Erling Dahl przedstawił następnie działalność Muzeum Edvarda Griega w Trolldhagen, którego jest dyrektorem. Zwrócił uwagę na sprawy następujące:

- stworzenie w muzeum bogatej oferty dla melomanów;

- wprowadzenie atrakcji dla turystów mniej obeznanych z postacią kompozytora i jego muzyką – to dla nich są piękne widoki wokół muzeum, obrazy, fotografie i rekwizyty – pamiątki po E. Griegu;

- muzeum pretenduje do miana centrum muzycznego, przewodnicy muzeum mają bardzo szczegółową wiedzę na temat muzyki Griega, w każdej wystawie, prezentacji odgrywa ona istotną rolę, wszystkie wystawy, wydawnictwa, foldery i druki przygotowywane w tym muzeum poprzedzone są pracą badawczą i nagraniami nowych płyt z muzyką Griega, muzyka ta grana jest przez młodych wykonawców różnych narodowości;

- prowadzone są również badania nad odbiorem muzyki Griega w dzisiejszych czasach;

- podejmuje się próby upowszechniania jego muzyki, bo jeśli nowe generacje nie będą tej muzyki grały i nikt nie zadba o nią, wówczas muzeum nie będzie potrzebne.

Właściwie pracownicy tego muzeum nie mają misji takiej jak inni muzealnicy. Opiekują się domem i pamiątkami po kompozytorze, a muzykolodzy i historycy prowadzą niezbędne prace konserwatorskie. Oczywiście bardzo ważne jest dbanie o otoczenie i wnętrze miejsc związanych z artystami, o ich atmosferę, ale najważniejsze jest dbanie o sztukę jako dobro najważniejsze, które zostawili nam po sobie artyści. Sztuka – dzieło artysty – zawsze powinna być priorytetem.

Po zakończeniu obrad uczestnicy sympozjum odwiedzili Dom – Muzeum George Sand w Nohant i po noclegu w La Châtre zwiedzili Muzeum Ronsarda – dwór w Possonnie – dom rodzinny poety oraz – w Illiers-Combray – Muzeum Marcela Prousta, tzw. Maison de la Taute Léonie, miejscu, gdzie wielki pisarz przebywał za młodu.

XXVI Konferencja Doroczna ICLM w Moskwie w dniach 7 – 13 września 2003

Konferencja związana była z obchodami 175. rocznicy urodzin Lwa Tołstoja i odbywała się w muzeum pisarza w Moskwie. W tymże muzeum 8 października odbyło się posiedzenie plenarne członków ICLM, zaś dnia następnego uczestnicy konferencji wzięli udział w otwarciu nowej wystawy poświęconej Tołstojowi i w uroczystej akademii. 10 września w Muzeum Piotra Czajkowskiego w Moskwie, w dzielnicy Klin odbył się wernisaz wystawy „Edvard Grieg – sztuka i tożsamość” przygotowany przez Muzeum E. Griega w Trolldhagen i Prezydenta ICLM – Erlinga Dahla. Tegoż dnia uczestnicy pojechali autokarami do Jasnej Polany, gdzie odbyły się dwudniowe uroczystości urodzinowe Lwa Tołstoja.

Janusz Odrowąż-Pieniążek

From the Work of the International Committee of Literature Museums ICLM-ICOM XXIV ICLM Conference in Paris, Museum - House of Balzac, 13 November 2002

Secretary General Manus Brinkman presented the assorted challenges facing ICOM, whose organisation appears to be somewhat outdated. It appears necessary to conduct numerous reforms, and the prime executor of this reorganisation should be the international committees. ICOM activity is based on a code of the professional ethics of the museum milieu. While discussing new trends of ICOM development mention was made of non-material heritage, such as music, the dance, and lifestyles, which should also be protected and become the domain of museums. Moreover, transformations caused by the development of the internet should be considered so as to find

a suitable place for museums. The chief topic of the 2004 ICOM General Conference, to be held in Seoul, is to be the protection of non-material legacy. In 2005 the Annual Conference will be held in the Freud Museum in Vienna or the National Library.

The XXVI ICLM Annual Conference, organised in Moscow on 7-13 September 2003, was connected with the 175th anniversary of the birth of Leo Tolstoy.

Janusz Odrowąż-Pieniążek

□

Anna Kucińska

EUROPEJSKIE FORUM MUZEALNE

Nagroda dla Muzeum Roku 2003

Od 1977 r. pod auspicjami Rady Europy, a od 1995 także pod patronatem Królowej Belgijskiej Fabioli, działa Europejskie Forum Muzealne (EMF). Powołane zostało w celu rozpoznawania i promowania wybitnych przedsięwzięć w dziedzinie muzealnictwa. Co roku piętnastu sędziów wchodzących w skład Komitetu Wykonawczego EMF wyróżnia prestiżową nagrodą jedno spośród kilkudziesięciu kandydujących muzeów. Osobno przyznawana jest Nagroda Rady Europy, a także Nagroda Fundacji Micheletti, przeznaczona dla niewielkich placówek specjalizujących się w ochronie i propagowaniu dziedzictwa przemysłowego. Wyniki konkursu ogłaszane są w maju każdego roku podczas spotkań Forum, odbywających się najczęściej w jednej z europejskich stolic.

Członkowie Komitetu muszą uprzednio odwiedzić wszystkie muzea-kandydatów na dany rok, objeżdżając w tym celu niemal cały kontynent. Daje im to możliwość bezpośredniego obserwowania zjawisk zachodzących w krajobrazie muzealnym Europy. Za najbardziej pozytywne z nich uznają od kilku już lat stały wzrost liczby muzeów, pozostający niezależnym od koniunktury ekonomicznej. Nawet w krajach Europy Wschodniej, gdzie warunki ku temu zdają się być mało sprzyjające, pojawiają się nowe muzea oraz ambitne pomysły na unowocześnienie już istniejących. Jak się szacuje, w Europie istnieje ok. 38 tys. placówek muzealnych, z czego ponad połowa powstała po roku 1950, i liczba ta wzrasta z każdym rokiem o 3%. Nowopowstające muzea są coraz bardziej nowoczesne, coraz lepiej dostosowane do celów wystawienniczych zarówno pod względem rozwiązań architektonicznych, jak i aranżacji wnętrz. I takie właśnie placówki promuje i nagradza Europejskie Forum Muzealne. Spośród muzeów „z tradycjami”, o ustalonej od dawna pozycji, dostrzegane i wyróżniane są te, które przechodząc proces reorganizacji i modernizacji starają się odpowiadać na wyzwania zmieniających się czasów.

Od kilkunastu lat w światowym muzealnictwie obserwować można tendencję do zmiany roli i posłannictwa muzeum. Z instytucji skupionej na swojej „statycznej” misji, gdzie akcent położony jest na groma-

dzenie i ochronę relikwów przeszłości, przekształca się w muzeum aktywne, „zapraszające”, skoncentrowane na najbardziej przystępnym prezentowaniu swoich zbiorów szerokiej publiczności. Takie *muzea przyjemnego zwiedzania*¹ mają oferować całą gamę doznań, być miejscem, gdzie – kolokwialnie rzecz ujmując – każdy może znaleźć coś dla siebie. I chociaż prowadzi to niechybnie do komercjalizacji muzeów, proces ten jest nieunikniony w krajach rządzonych prawami wolnego rynku i wszędzie na świecie zachodzi od dawna. Na kontynencie europejskim przyświecają mu dodatkowo „wspólnotowe” hasła. Integracja Europy odbić się jednak musi również na muzeach, którym – adekwatnie do zachodzących zmian – wyznaczane są nowe zadania.

Europejska Konwencja Kultury podpisana w Paryżu w 1954 r., stanowiąca podstawowy dokument, którego postulaty członkowie EMF starają się realizować, głosi m.in. potrzebę wzajemnego poznawania historii i kultur poszczególnych krajów. *Świadomość, czym jest wspólne europejskie dziedzictwo, jest niezbędna w kreowaniu warunków sprzyjających pokojowej i owocnej koegzystencji tak dalece różnorodnych narodów i grup etnicznych, składających się na «ludy Europy»* – konstatuje Przewodniczący EMF Massimo Negri w swojej przedmowie do publikacji prezentującej muzea-kandydatów w konkursie na rok 2003.

Od muzeów oczekuje się, by były przekaznikiem wiedzy o dziedzictwie kulturowym krajów Europy, działały nie tylko na potrzeby lokalnych społeczności (nawet jeśli są to niewielkie muzea regionalne), ale pomagały przedstawicielom różnych grup kulturowych poznać się i wzajemnie zrozumieć. Rozpowszechnianiu tych postulatów służą coroczne, tygodniowe warsztaty, organizowane przez Forum, jak również cykle wykładów i publikacje. Ostatnie spotkanie odbyło się w październiku 2002 r. w Parmie, gdzie dyskutowano rolę muzeów jako miejsc krzyżowania się kultur.

Wychodząc zatem od, oczywistego skądinąd, stwierdzenia, iż dorobek kulturowy każdego kraju składa się na wspólne europejskie dziedzictwo, oczekiwać należy od muzeów takiego prezentowania swo-

ich zbiorów, by każdy Europejczyk mógł z tej oferty w pełni skorzystać. Dlatego też EMF dla oceny muzeów kandydujących w konkursie do Nagrody Muzeum Roku przyjęło następujące kryteria: sposób prezentacji i interpretacja przez muzeum własnej kolekcji, ogólna atmosfera muzeum, efektywne zarządzanie i reklama, udogodnienia dla zwiedzających. Inne zakresy działalności muzealnej, takie jak: strategie gromadzenia zbiorów, zabezpieczanie przed zniszczeniem i konserwacja eksponatów czy też naukowe ich opracowywanie nie są znaczące przy ocenie, chociaż – jak podkreślają członkowie Komitetu EMF – muszą utrzymywać ogólnie przyjęty standard.

W myśl tych zasad Nagroda Europejskiego Muzeum Roku 2003 została przyznana Victoria & Albert Museum w Londynie za British Galleries, otwarte dla publiczności w listopadzie 2001 roku. Stanowią one pierwszy etap w zakrojonym na dziesięć lat programie transformacji całości ekspozycji muzeum.

Nowe galerie, zajmujące dwa piętra, są chronologiczną prezentacją brytyjskiej sztuki użytkowej od wczesnego średniowiecza do XX wieku. Ogrom kolekcji muzealnej mógłby przytłaczać. Zdaje się, że był to dotąd właściwy dla Victoria & Albert Museum „problem”: obfitość eksponatów – wspaniałych i kosztownych – wywołuje oszałamiające wrażenie na zwiedzającym, ale nie pozwala mu z tego bogactwa czegokolwiek „wyłowić”. Wszystko stapia się w jedną migotliwą masę, z której niewiele zostaje w pamięci po opuszczeniu muzeum. British Galleries przygotowane zostały według nowego planu. Przeprowadzono poważną selekcję eksponatów, osiągając – podnoszoną przez członków jury – *doskonałą równowagę między arcydziełami a kuriozami*. W każdej sekcji ekspozycji starano się przybliżyć prezentowany okres historyczny poprzez próbę odpowiedzi na pytania: Jaki był styl danej epoki?; Co wprowadziła nowego?; Kim byli dyktatorzy obowiązującego smaku?; Dlaczego eksponowane przedmioty stały się modne i pożądane w swoim czasie? Integralną częścią ekspozycji jest przestrzeń (Discovery areas), gdzie zwiedzający mogą aktywnie „odkrywać” minione epoki, przymierzając repliki historycznych strojów, montując samodzielnie XVIII-wieczne krzesło czy próbując utkać kawałek gobelinu. Co ambitniejsi mają możliwość bardziej dogłębnego poznania dzięki zgromadzonym książkom z zakresu rzemiosła artystycznego, filmom edukacyjnym i programom audio-wizualnym. Do korzystania z nich służą osobne pomieszczenia (Study areas). W uzasadnieniu swojego werdyktu sędziowie uznali takie „odświeżenie” ekspozycji za ogromne osiągnięcie, ukazujące eksponaty w zupełnie nowym kontekście i wydo-

bywające niedostrzegane dotąd aspekty tej dość trudnej pod względem wystawienniczym sztuki, jaką jest sztuka użytkowa.

Druga, równie ważna nagroda, przyznawana przez Radę Europy, przypadła Laténium – szwajcarskiemu Muzeum Archeologicznemu, z towarzyszącym mu parkiem tematycznym, w miejscowości Hauterive. Założenie to ukończono i oddano do użytku we wrześniu 2001 roku. Nowoczesny gmach muzealny wzniesiony został u podnóża Alp, nad brzegiem jeziora Neuchâtel, 2 km od znanego stanowiska archeologicznego La Tène, od którego pochodzi nazwa drugiego okresu epoki żelaza, jak również samego muzeum, gromadzącego eksponaty głównie z tego właśnie czasu. Sędziowie nagrodzili Laténium za idealne wykorzystanie swojego położenia, za dopełnienie tej archeologicznie naznaczonej przestrzeni doskonale zakomponowanym założeniem muzealno-parkowym, czy wręcz całym centrum naukowym, dysponującym własnymi laboratoriami, współpracującym ściśle z uniwersyteckim Instytutem Prehistorii i służbami archeologicznymi kantonu Neuchâtel. Nawet wirtualna wizyta w Laténium daje już wyobrażenie o wymiarze całego przedsięwzięcia.

W kubicznym gmachu muzeum, zaprojektowanym specjalnie na ten cel w międzynarodowym konkursie, zorganizowano stałą ekspozycję, zatytułowaną „Wczoraj... Między Morzem Śródziemnym a Północnym”, ukazującą – według jej autorów – zmieniające się relacje między kulturą a naturą na przestrzeni 500 stuleci. Rozmieszczona w salach zaaranżowanych plastycznie, tak by korelowały swoim subtelnym wystrojem z prezentowaną epoką, rozpoczyna się od wieków średnich, cofając się w głąb do prehistorii aż po erę lodowcową, która stanowi ostatni etap zwiedzania. Ekspozycja jest całkowicie spójna, pomimo ogromnej rozpiętości czasowej, a jej umiejętne operowanie różnymi środkami dla wzmaganania bądź „wyciszenia” wizualnego efektu przyrównywane jest przez zapraszających do jej odwiedzenia organizatorów do harmonii dźwięków muzycznej partytury.

Zwiedzający mają ponadto możliwość poznania różnych aspektów pracy archeologa, z uwzględnieniem najnowszych technologii, obejrzenia filmów i programów popularyzujących zarówno tę dziedzinę nauki, jak i samą historię naszej cywilizacji.

Wśród pozytywnych zjawisk zachodzących w krajobrazie muzealnym Europy sędziowie EMF odnotowali tendencję do tworzenia nowych muzeów w regionach dotkniętych bezrobociem, gdzie okres prosperity zakończył się wraz z zamknięciem kopalń czy zakładów produkcyjnych. Lokalne społeczności, zmuszone do

szukania alternatywnych rozwiązań, często podejmują próby zorganizowania na tych obszarach placówek kultury. Jedną z takich inicjatyw jest niemieckie muzeum w Villingen-Schwenningen u podnóża Schwarzwald, miejscu słynącym w przeszłości z przemysłu precyzyjnego – przede wszystkim z działającej ponad 100 lat wytwórni zegarów. Muzeum funkcjonuje na terenie pierwszej, zdemolowanej po upadku, fabryki. Kolekcja jej wyrobów, którą prezentuje, nie ogranicza się tylko do strony technicznej, czyli przybliżenia zwiedzającym różnorodnych mechanizmów służących do mierzenia czasu, lecz ukazuje również społeczne aspekty, jak życie codzienne ludzi pracujących niegdyś w tym przemyśle. Sędziowie EMF uznali to muzeum za najbardziej obiecujące spośród muzeów o profilu technicznym, przyznając mu Nagrodę Michelletti.

W 2004 r. obchodzona będzie 50. rocznica podpisania Europejskiej Konwencji Kultury wyznaczającej główne strategie współpracy kulturowej w powojennej Europie. Będzie to także rok przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Nasz kraj ma prawo brać udział we wszystkich inicjatywach Europejskiego Forum Muzealnego już od 1991 r., gdyż przewidziane są one dla państw-członków Rady Europy, nie tylko dla krajów Unii. Jak dotąd polskie muzea dosyć nieśmiało zagna-

wały w nich swoją obecność. Trudno, oczywiście, wymagać od naszych muzeów, z których większość boryka się nieustannie z trudnościami finansowymi, by unowocześniały na gwałt swoje siedziby i ekspozycje. Jak mają one konkurować z tej rangi muzeami, co Victoria & Albert Museum, mogącymi sobie pozwolić na wszelkiego rodzaju innowacje, choćby najbardziej wyrafinowane.

Czasem jednak dobry pomysł na prezentację swoich zbiorów, tak by była ona frapująca a nie – jak to się często zdarza – nużąca, jest ważniejszy od kosztownych urządzeń technicznych, wprowadzanych dla ułatwienia czy uatrakcyjnienia odbioru. W Polsce nie brak jest muzeów z ciekawymi kolekcjami, jak i muzealników ze świetnymi pomysłami. Wiele placówek od dawna starających się wzbogacać swoją ofertę, niejednokrotnie podejmujących próby szukania dodatkowych źródeł finansowania, w niczym nie ustępuje muzeom z Czech, Rumunii czy Estonii, które biorą udział w międzynarodowym konkursie.

Na listę muzeów-kandydatów do nagrody Europejskiego Forum Muzealnego na rok 2004 zgłoszone zostało Muzeum Papiernictwa w Dusznikach Zdroju. Znając długą historię dusznickiej papierni i jej interesujące zbiory², nie pozostaje nam nic innego, jak życzyć powodzenia.

Przypisy

¹ O zjawisku tym i jego wpływie na rozwiązania architektoniczne stosowane przez współczesnych architektów w projektach gmachów muzealnych pisze A. Kiciński w artykule *Muzea – instrumenty ekspozycji czy świątynie?* „Muzealnictwo” 2001, nr 43, s. 57-76.

² Muzeum prezentowało się w 1999 r. na łamach „Muzealnictwa”. T. Windyka, *Młyn Papierniczy w Dusznikach*. „Muzealnictwo” nr 41, s. 15-25.

Anna Kucińska

European Museum Forum The 2003 European Museum of the Year Award

European Museum Forum (EMF) was established in 1977 in order to recognise, encourage and publicise new developments in museums which are adapting exceptionally well to the changing cultural, social and economic conditions in Europe. It fulfils its duties under the auspices of the Council of Europe and also under the patronage of Her Majesty Queen Fabiola of Belgium.

Every summer and autumn EMF Committee members travel the length and breadth of Europe to visit the museums taking part in the competition. The Judging Committee is not primarily concerned with such matters as collecting policy, conserva-

tion and documentation, although these should obviously be of an acceptable standard. More important for the judges are: the way in which the collections are presented and interpreted, the atmosphere of the museum, effective management, publicity, and the amenities provided for visitors.

At this moment of history, when Europe is uniting, museums have their special role to play. They can help in integration process by making people more aware of the common European heritage. Museums, which have been traditionally focussed on their 'static' mission to preserve the relics of the past, are changing now by developing new policies and beco-

ming more 'dynamic'. They open their doors and try to encourage communities, not only specialists or connoisseurs, to make use of their resources.

The 2003 European Museum of the Year Award went to the Victoria & Albert Museum in London for its new British Galleries, which are the first stage in transformation of its whole presentation. The Council of Europe Award was given to Laténium, Park and Museum of Archaeology at Hauterive in

Switzerland. The Micheletti Award for the most promising technical museum went to the Industrial Museum of Clockmaking at Villigen-Schwenningen in Germany.

Polish museums have rather not taken part in the competition so far, although they have had a right to since 1991 when Poland became a member of the Council of Europe. One of the exceptions is the Museum of Papermaking at Duszniki Zdrój which is on the list of candidates for the 2004 Award.